

ELŐSZÓ

Kedves Diákok, Tanárkollégáim és Támogatók,

iskolájuk német nemzetiségi tagozatának tíz éves fennállása alkalmából megjelentetett ünnepi kiadvány, amely remélhetőleg hamarosan számos tanköteles gyerek családjának házi könyvtárába kerül, számomra egy csodával ér fel. Mint a Veszprém közelében fekvő egykor tiszta németajkú Bánd község szülötte, majd a piarista iskola, a mai Lovassy Gimnázium elődjének diákja mindig is szoros kapcsolat fűzött a városhoz és iskoláihoz. Annál is inkább kötődtem ide, mert mint német nyelvszakos tanár, majd egyetemi professzor és a Veszprémi Egyetem Német Nyelv és Irodalom szakának a megalapítója, érdeklődésem mindig is a magyarországi német kisebbség nyelvére irányult, amely nekem is anyanyelvem. Gyermekkoromban még bizonytalankodtam, hogy az akkor csúfolódásnak ható „te sváb” megjelölést magamra vegyem-e. Tíz évvel később a budapesti egyetemen pedig a germanisztikát választottam szakomul; olyan időben, amikor számos hazai németnek kitelepítés, jogfosztottság, bujkálás és/vagy munkatábor jutott osztályrészül. Az idők azóta megváltoztak, amit sok minden más mellett éppen ez a könyv is meggyőzően bizonyít.

Kedves korábbi és mai Diákok, vigyétek magatokkal majd haza ezt a könyvet, olvassatok fel belőle szüleiteknek és nagyszüleiteknek, akkor talán bennük is végleg oldódni fog az egykori félelem okozta bizonytalanság, ijedelem és görcsösség. A Ti tanulási lehetőségeitek és eredményeitek meggyőző érveket szolgáltatnak arra, hogy ma érdemes a német nyelvet tanulni, a szinte már teljesen elfelejtett anya- vagy nagyanyanyelvhez visszanyúlni és kitartó szorgalommal eljutni annak a nyelvnek biztos ismeretéhez, amelyet sok millióan beszélnek. Hogy a nemzetiségi tagozaton magyar anyanyelvű gyerekek, netán még más nemzetiségiek is veletek együtt tanulják a német nyelvet és kötnek ismeretséget a német kultúrával, ez így van rendjén: kölcsönös szellemi gazdagodáshoz vezet, fokozza az egymás iránti türelmet és segít esetleges előítéletektől megszabadulni. Mindezek a jó angol nyelvismerettel, amit a Lovassyban el tudtok sajátítani, no meg a matematikával, amelyben iskolátok országszerte kimagasló, fontos előfeltételek ahhoz, hogy tele reménnyel és bizakodással tekintsetek abba a közös európai jövőbe, amely 2004. május elsejével jogilag is megkezdődik. Ezt is el kell mondanotok a szülőknek és nagyszülőknek, és büszkén saját példátokra hivatkozva terjesszék a szomszédoknál, rokonoknál és ismerősöknél; mindenütt, ahol tanköteles gyerekek vannak.

Német tagozatos osztály tanulójának lenni igen nagy előnyt jelent, még ha időnként kissé megerőltető is. Ti bebizonyítottátok, hogy teljesíthetőek a követelmények, és mellékesen sportra, zenére és táncrea, vagy más kellemes szórakozásra is marad még idő; mindennek előtt, ha örömmel és jó hangulatban teszitek.

Tisztelt Kollégáim, Önöknek csak gratulálni lehet ehhez a sikerhez, amit egy évtized alatt elérték. A kísérletezéshez bátorság, erős elhatározás kellett, hogy saját kezdeményezéssel mindenfajta nehézséget legyűrve a különböző szintű nyelvtudással (vagy anélkül) érkező tanulókkal négy év alatt elérjék, hogy diákjaik hivatalos német fórumok előtt olyan nyelvtudást tudnak nyújtani, amellyel Németországban és a jövőben bizonyára a kibővült Európai Unióban mindenütt főiskolai tanulmányokra jogosultak. Ez páratlan siker. Hasonló fontossággal bír megítélésem szerint az a fáradozás, amivel a gyerekek identitástudatát erősíteni igyekeznek, vagy egyáltalán arra ráirányítják a figyelmet. Üdvözlendő az alkalmazott módszer, hogy nem vallomásos szép szavakat várnak tanulóiktól, hanem tudatosítani igyekeznek bennük származásukat és tényekkel, tudással és ismeretekkel felszerelve őket, megkönnyítik számukra az utat. Ez megítélésem szerint az egyedüli helyes eljárás, amely elvezethet oda, hogy diákjaik majd felnőtt korukban megtalálják a helyes összhangot magyar állampolgárságuk és német származásukból adódó anyanyelvük és őseiktől átörökölt kultúrájuk között. Mindehhez igen fontos meggyőzni a tanulókat, hogy a hazuról hozott nyelvjárás (maradék) sajátos kulturális atmoszférát sugárzó erkölcs- és szokásvilággal nem alacsonyabb rendű dolog, hanem hasznos hidat jelenthet, amelyen áthaladva könnyebb eljutni a szilárd német nyelvismerethez. Sok éves személyes tapasztalattal megszeretném győzni azokat, akik ebben esetleg ma még kételkednek.

Végezetül hálás köszönet mindazoknak, aki az elmúlt tíz évben ezt a sikeres vállalkozást támogatták. Eléréséhez szükséges volt az iskolavezetésnek és az illetékes városi és megyei hivatalos fórumoknak a segítőkészségére éppen úgy, mint hazai és külföldi szponzorok támogatására. Külön köszönet illeti a partneriskolákat és azokat a német családokat, akik befogadták a tanulókat, ami által egy darabka német életet megismerhettek. Ők valamennyien legyenek meggyőződve arról, hogy jó, szép és hasznos ügyet támogattak. Az illetékes helyi vállalkozók az elkövetkező években magasan képzett szakembereket várhatnak vissza biztos német és angol nyelvtudással (sok év tapasztalata bizonyítja, hogy a Veszprémben érettségizetteknek legalább a felle egyetemi tanulmányai befejezése után visszatér a városba vagy környékére). Minden Németországból érkezett segítség, intézményektől vagy a magánszférából, hozzájárult ahhoz, hogy ennek a vidéknek anyanyelvileg már erősen veszélyeztetett német kisebbségét megmentse. A tíz évvel ezelőtt a magyarországi nemzetiségi törvény keretén belül elindult vállalkozás helyesnek bizonyult. Veszprém ma a német nyelv terén az óvodától az általános iskolán és gimnáziumon keresztül egészen az egyetem németnyelvű tanárképzéséig átfogó hálózattal rendelkezik, amelyet a város, a megye és környékének gyermekei és fiataljai igénybe vehetnek. Kívánom, hogy minél többen éljenek ezzel a lehetőséggel, és az elkövetkező évtized járuljon hozzá ahhoz, hogy ezek az egyes keretek egy jól működő központtá álljanak össze.

Dr. Dr. h.c, Mádl Antal
Humboldt-díjas nyug. egyetemi tanár

VORWORT

Liebe SchülerInnen, LehrerInnen und Sponsoren,

diese Festschrift zum zehnjährigen Bestehen des deutschen Nationalitäten-Klassenzugs, die hoffentlich in Kürze zur Hausbibliothek von vielen Familien mit schulpflichtigen Kindern gehören wird, wirkt auf mich wie ein Wunder. Geboren in Bánd, einer ungarndeutschen Gemeinde in der Nähe der Komitatsstadt Veszprém, wo ich die Piaristenschule (heute: Lovassy-Gymnasium) besuchte, war ich immer schon mit dieser Stadt und ihren Schulen eng verbunden. Dies umso mehr, da mein Beruf als Deutschlehrer, als Universitätsprofessor und vorübergehend auch als Gründer des Lehrstuhls für Deutsche Sprache und Literatur an der Universität Veszprém, mein Interesse immer schon auf die Sprache der deutschen Minderheit in Ungarn, auf meine eigene Muttersprache lenkte. Als Kind noch unsicher, ob ich mich dem damaligen Schimpfwort „der Schwabe“ stellen sollte, wählte ich zehn Jahre später an der Universität Budapest die Germanistik zu meinem Fach; in einer Zeit, in der vielen Ungarndeutschen Vertreibung, Entrechtung, Untertauchen und/oder Arbeitslager zuteil wurde. Die Zeiten haben sich inzwischen verändert, wofür unter vielen anderen Merkmalen gerade auch dieses Buch ein überzeugender Beweis ist.

Liebe frühere und gegenwärtige SchülerInnen, nehmt dieses Buch mit nach Hause, lest daraus den Eltern und Großeltern vor, dann wird sich bei ihnen eine vielleicht immer noch vorhandene Unsicherheit, Furcht und Verkrampfung vom einstigen Schreck endgültig lösen. Euer Schulbesuch und Erfolg bieten überzeugende Argumente dafür, dass es sich heute lohnt Deutsch zu lernen, auf die beinahe völlig vergessene Mutter und/oder Großmuttersprache zurückzugreifen und mit ausdauerndem Fleiß zu sicheren Kenntnissen einer Sprache zu gelangen, die von vielen Millionen Menschen gesprochen wird. Dass in einem Nationalitäten-Klassenzug ungarndeutsche, ungarische oder eventuell noch Schüler anderer Nationen gemeinsam die deutsche Sprache erlernen und mit der deutschen Kultur „Bekannschaft schließen“, ist gut so; es führt zu einer gegenseitig nützlichen Bereicherung, steigert die Toleranz zu einander, hilft Vorurteile abzubauen. All das sind wichtige Voraussetzungen, verbunden mit den Englisch-Kenntnissen, die Ihr Euch im Lovassy-Gymnasium aneignen könnt und mit der Mathematik, von der Eure Schule landesweit berühmt ist, um mit voller Hoffnung in eine Zukunft blicken zu können, die im Entstehen ist und juristisch mit dem 1. Mai 2004 einsetzt. Auch das solltet Ihr Euren Eltern und Großeltern erzählen, und auch bei allen Nachbarn, Verwandten und Bekannten mit schulpflichtigen Kindern mit Stolz auf Euer eigenes Beispiel hinweisen.

Einen deutschen Minderheiten-Klassenzug zu besuchen hat einen ganz großen Vorteil, auch wenn es manchmal etwas anstrengend ist. Ihr habt es bewiesen, dass man es schaffen kann, und nebenbei für Sport, Musik, Tanz und andere Lieblingsbeschäftigungen noch Zeit bleibt; vor allem wenn man sich mit Freude und in guter Laune daranmacht.

Verehrte Kolleginnen und Kollegen, Ihnen ist zu gratulieren zu den Erfolgen, die Sie in einem Jahrzehnt verbuchen konnten. Der Mut zum Experimentieren, der feste Entschluss, mit eigener Initiative jede Art von Schwierigkeiten zu überwinden, aus den Kindern mit den verschiedensten Vorkenntnissen (oder gelegentlich ohne solche überhaupt) in vier Jahren zu erreichen, dass fast all Ihre Schüler vor deutschen amtlichen Stellen Sprachkenntnisse aufweisen können, mit denen sie in Deutschland und in Zukunft sicher auch im erweiterten Europa überall zum Hochschulstudium zugelassen werden. Dies ist ein Erfolg sondergleichen. Von ähnlicher Wichtigkeit scheint mir Ihr Bemühen, durch den Unterricht die Schüler in ihrer Identität zu stärken oder überhaupt sie darauf aufmerksam machen. Begrüßenswert finde ich die Methode: nicht Lippenbekenntnisse erwarten Sie von Ihren Schülern, sondern über Bewusstmachen ihrer Herkunft mit Hilfe von Fakten, Wissen und Kenntnissen soll den Schülern der Weg dazu geebnet werden. Dies ist meines Erachtens das einzig richtige Verfahren, das allein dazu führen kann, dass Ihre Schüler später als Erwachsene in sich ihre ungarische Staatsbürgerschaft und ihre deutsche Herkunft, die Muttersprache und Kultur ihrer Ahnen in eine ausgewogene Harmonie bringen können. Dazu ist ganz besonders wichtig, die Schüler davon zu überzeugen, dass die von zu Hause mitgebrachte(n) Mundart(Resten), verbunden mit Sitten und Gebräuchen einer eigener Kulturatmosphäre, nicht minderwertig sind, sondern eine gute, nützliche Brücke bilden können, auf der der Weg leichter zu stabilen Deutschkenntnissen führt. Mit meinen persönlichen Erfahrungen einer Unterrichtstätigkeit von vielen Jahren möchte ich jene überzeugen, die vielleicht daran noch zweifeln sollten.

Zum Schluss ein Dankeschön an alle, die in den vergangenen zehn Jahren diesen erfolgreichen Versuch unterstützt haben. Denn eine Hilfsbereitschaft von der Schulleitung, von den zuständigen amtlichen Behörden der Stadt und des Komitats war dazu ebenso nötig, wie die Unterstützung der in- und ausländischen Sponsoren. Ein besonderer Dank gilt den deutschen Partnerschulen, den deutschen Familien, die mit viel Liebe die ungarndeutschen Schüler aus Veszprém aufgenommen und ihnen ein Stück deutsches Leben vermittelt haben. Alle mögen davon überzeugt sein, dass Sie eine gute, schöne und nützliche Sache gefördert haben. Die zuständigen Unternehmen am Ort werden in den folgenden Jahren und Jahrzehnten hochgebildete, qualifizierte Arbeitskräfte mit sicheren Sprachkenntnissen in Englisch und Deutsch erhalten (nach Erfahrungen von mehreren Jahrzehnten können sie mit Gewissheit damit rechnen, dass mindestens die Hälfte der in Veszprém maturierten Schüler nach dem Universitätsstudium wieder in die Stadt und/oder ihre Umgebung zurückkehrten). Jede Hilfe, die von deutschsprachigem Ausland kam, von Institutionen oder aus privater Sphäre, trägt zur Rettung einer sprachlich bereits sehr gefährdeten deutschen Minderheit der Region bei. Das Experiment hat sich in dem Rahmen, den das ungarische Nationalitätengesetz und darin die schulische Bildung ermöglicht, bewährt. Veszprém besitzt heute ein Bildungsnetz, das in deutscher Sprache vom Kindergarten über die Grundschule und das Gymnasium bis zur Deutschlehrer-Ausbildung an der Universität den Kindern und Jugendlichen der deutschen

Minderheit der Stadt, des Komitats und seiner Umgebung zur Verfügung steht. Möge ein nächstes Jahrzehnt dazu beitragen, dass noch mehr Schüler davon Gebrauch machen, und die einzelnen Einrichtungen zu einem gut funktionierenden Zentrum zusammenwachsen.

Prof. Dr. Dr. h.c. i.R. Antal Mádl
Preisträger der Alexander von Humboldt-Stiftung